

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Avoimen tiedon keskuksen & Mieskuoro Sirkkojen

Tiernapojat

Vanha joulunäytelmä ja sen taustaa

Kuoronjohtaja: Ágnes Lak Losonc

- Ensimmäiset merkinnät tiernapojista löytyvät vuodelta 1873 Oulun Wiikko-Sanomista:

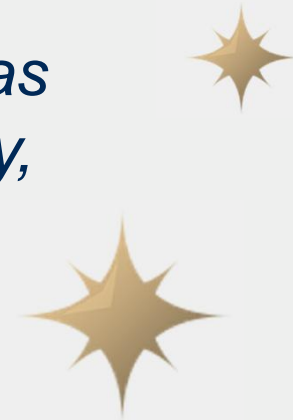
"Niinsanotut 'tiernapojat' ovat tänäkin talvena, kuten tavallisesti ennenkin joulujuhlina, ahkerasti pyörineet ihmisten owilla temppujansa näyttelemässä."

- Tiernapoikaperinne on kulkeutunut Oulun seudulle Euroopasta. Perinne on elänyt vahvana nykyvuosiin saakka.

- Näytelmä sisältää sekä kristillisiä että maallisia aineksia. Se perustuu pääasiassa Matteuksen evankeliumiin.
- *The play includes both Christian and temporal elements. It is mainly based on the Bible book of Matthew.*
- Muualla Euroopassa vastaavan näytelmän esitys on ajoittunut kolmen kuninkaan juhlaan eli loppiaiseen. (Nuutinen 1999.)
- *Elsewhere in Europe, the corresponding play has traditionally been performed in Three Kings' Day, Epiphany.*

Henkilöt

- Kuningas **Herodes** / *King Herod*
- **Murjaanien kuningas** / *The Black King*
- **Knihti**, Herodeksen palvelija / *The valet of Herod*
- **Mänkki**, tähdenpyörittäjä / *The Star Rotator*

Pohjalaisen maakuntakerhon pikkujoulut 10.12.1957 Lozzilla. Tiernapoikina neljä JKK:n opiskelijaa.

Sääty

- Sääty-yhteiskunnan säädyt olivat aatelisto, papisto, porvaristo ja Pohjoismaissa myös talonpojat (Kielitoimiston sanakirja).

*Etnologian laitoksen pikkujoulu Villa
Ranassa joulukuussa 1995 tai 1996.
Opiskelijoiden versio tiernapojista.*

Herodes

- Juudean kuningas
 - s. 74 eaa.
 - k. 4 eaa. tai 1 eaa.(Oxford English Dictionary).

*Tosineen pikkujoulu 1970-luvun lopulla ylioppilastalossa. Tiernapojat vasemmalta **Erkki Lehtinen**, **Erkki Markkanen**, **Jussi T. Lappalainen** ja **Heikki Rantatupa**. Kuva: Tiedemuseo (K2544:6).*

Stryranki / stryränki

~ tyranni

- Lainasanoja on näytelmässä väännetty uuteen asuun kansankielelle ominaiseen tapaan (Häkkinen 2013).

Murjaanien kuningas

- *Murjaani* on suomen kielessä esiintyvä vanha, mustaihoista ihmistä tarkoittava lainasana (Häkkinen 2004).
- Tiernapoikien murjaani esittää yhtä itämaiden tietäjää. Länsimaissa vakiintui 700-luvulla käsitys, että tietäjien nimet olisivat olleet Caspar, Melchior ja Balthasar. (Lempiäinen 2000: 77- 78.)

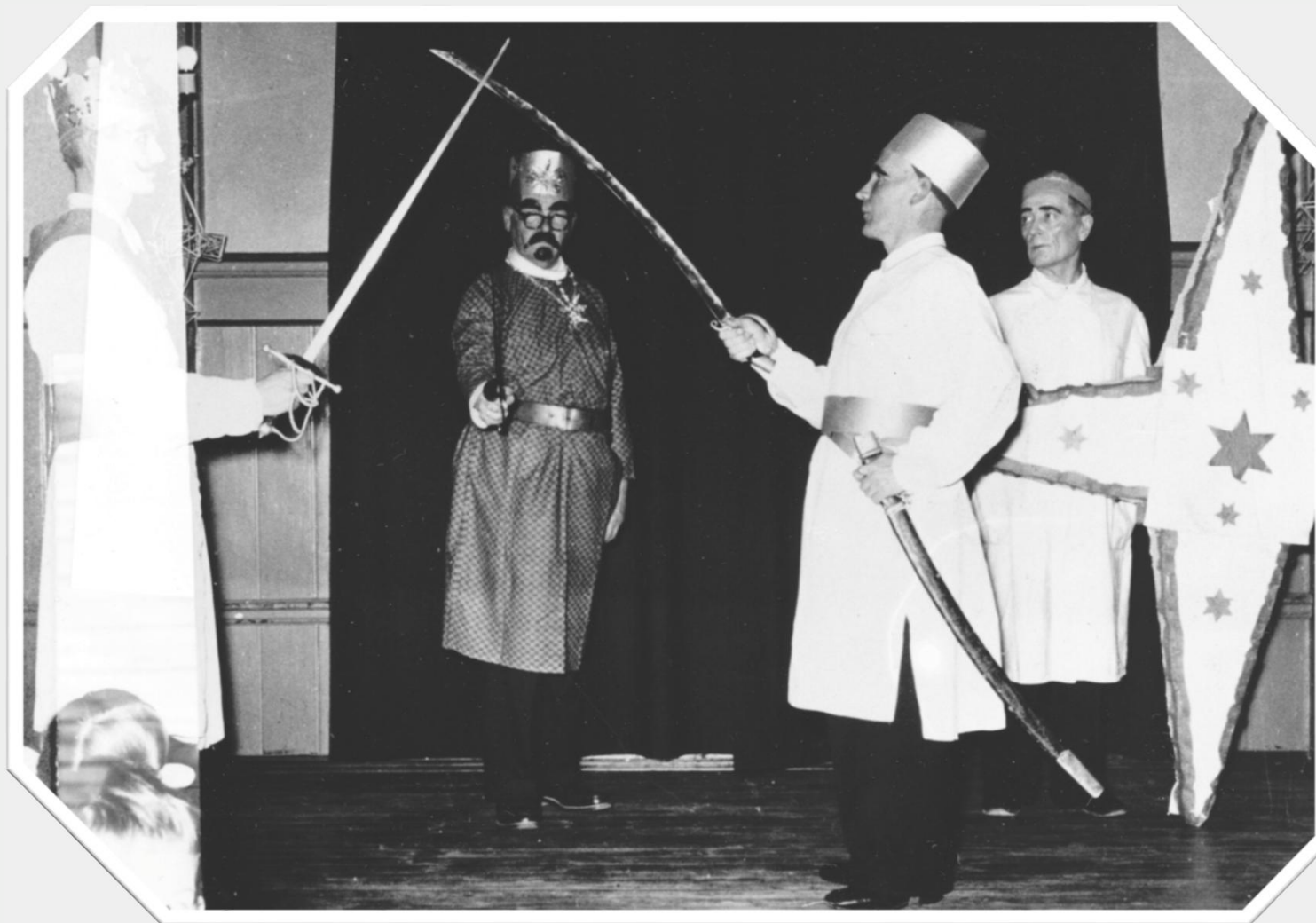
”...yksi herra ja kuningas...” – kielelliset piirteet esityksessä

- Vanhaa uskonnollista kirjakieltä, esim.
 - *yksi*-sanon käyttö epämääräisenä artikkelina
 - ruotsalaismalliset jälkipronominit (tähti se kulukeepi)
- Murrepiirteitä:
 - etehensä ~ eteensä polovillensa ~ polvillensa
 - hopia ~ hopea viekkauvella ~ viekkaudella

(Häkkinen 2013, Savolainen 1998.)

*Esitys Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulussa
jouluna 1953. **Sakari Kuusi** murjaanien kuninkaana.*

Kuva: Tiedemuseo (K2001:77)

Näytelmän nimen taustaa

- ruots. *stjärna* 'tähti' > tierna
> *Stjärngossar* 'tiernapoijat'
 - Tiernapoika-nimitys alun perin Oulun seudulta
 - Itä-Suomessa: *Säärna-* tai *Seernapoijat*
 - Lounais-Suomessa: *Tähtipoijat*
 - Hämeessä: *Tapaninpoijat* (Nuutinen 1999)

- **Juuttan maa** = Juudea. Sijaitsee nykyisen Israelin, Palestiinan ja Jordanian alueilla (Hjelt 2014).
- Suomen sodan taistelupaikka *Juuttan tienhaara* sijaitsee Uudessakaarlepyyssä.
- **Taavetin kaupunki** = Betlehem, Israelin kuningas Daavidin syntymäkaupunki

Piltti

- ~ pieni lapsi
- Piltti-tuotemerkki perustettiin Turussa vuonna 1952. Alkoi uusi aika – tai ehkä voidaan sanoa, että nyky-Suomi syntyi (Pilttiipiiri).
- P.S. Samana vuonna järjestettiin Helsingin olympialaiset.

Seimi

- Jouluevankeliumissa sanotaan Jeesuslapsen makaavan seimessä.
- Seimi on vanhastaan merkinnyt hevosen ruokinnassa tallissa käytettävä astiaa.

*Murjaanien kuningas
Tuomo Nenonen, mänkki
Kari Salo v. 1991.*

Lasten tiernapoikaesitys, mahdollisesti normaalikoululaisia.

Kuva: Tiedemuseo (K2160:140)

Mänkki (tähtenpyörittäjä)

- Merkityksestä erilaisia oletuksia
 - nahkojen käsittelyyn käytetty polvilauta eli mänkki, jota on joskus pidetty tähden jalustana
 - 'mannekiini' (ruots. *mannekäng*)
 - keskiaikaisissa näytelmissä mannekiini = vuorosananon näyttelijä, jonka tehtävänä kantaa kulisseeja
(Nuutinen 1999, Hjelt 2014.)

Betlehemin tähti

- Betlehemin tähti mainitaan Matteuksen evankeliumin kertomuksessa Jeesuksen syntymästä (Matt. 2:1–12).
- Tähtitieteellisiä selityksiä:
 - Pyrstötähti eli komeetta
 - Nova tai supernova
 - Planeettakonjunktio
 - Paikallinen tähtitieteellinen ilmiö (Thomas 2010).

Pyhä savu ja mirhami

- Pyhä savu = olibaanihartsi eli frankinsensi on aromaattista pihkaa, jota saadaan *Boswellia*-suvun puista. Käytetään suitsukkeena ja hajuvesissä.
- Mirha eli mirhami on öljystä, viinistä ja hyväntuoksuisista yrteistä keitetty paksu neste.

Knihti / nihti

- Perustuu palvelijaa ja sotilasta tarkoittavaan ruotsin kielen *knekt*-sanaan (Nuutinen 1999).

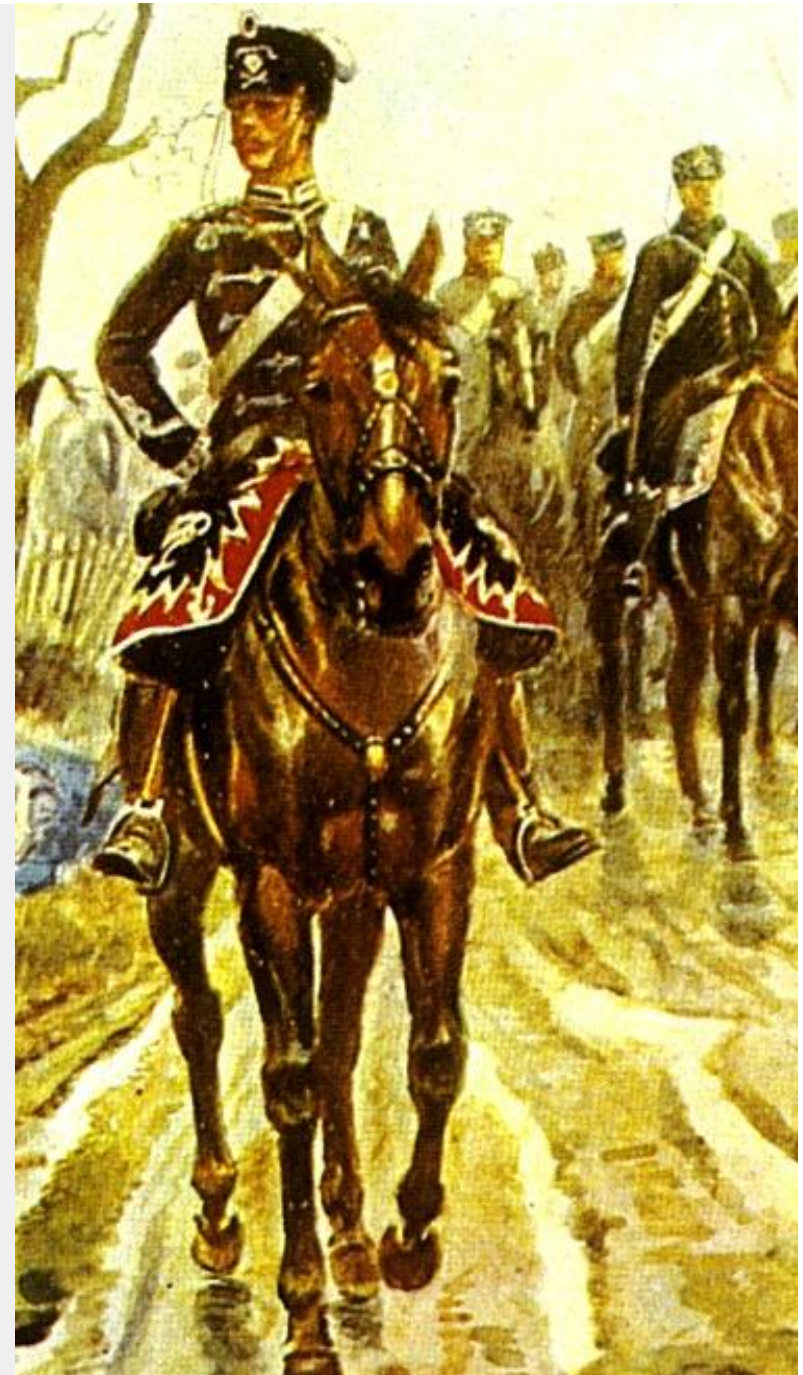

Tattari

- Ei ne jauhot vaan...
- **tataari**, Aasiassa ja Venäjällä asuva, turkkilaista kieltä puhuva kansa (Hjelt 2014)

Husaari

- Husaarit olivat alun perin Unkarin kevyttä ratsuväkeä, joka perustettiin taistelemaan ottomaaneja vastaan 1400-luvulla.
- "Jos husaari on vielä 30-vuotiaana hengissä, hän on tunari." (Napoleonin kenraali Antoine Lasalle) (Historianet 2014.)

Keisari Aleksanteri II

- s. 1818, k. 1881
- Venäjän keisari, Puolan tsaari ja Suomen suuriruhtinas.
- Vuonna 1858 antoi julistuksen "perustuksista kansanopetuksen järjestämistä varten Suomen suuriruhtinaskunnassa"
- Aleksanteri II:n patsas on Helsingissä Senaatintorilla.

”No tain tähtein...”

Murreaineksia, jotka eivät kuulu nykyiseen yleiskieleen

- *No tain tähtein* > nykysuomessa 'tämän tähden' (Häkkinen 2013, Hjelt 2014)

Tiernapojat historian laitoksen pikkujouluissa 1984.

Tiernapoikaesitys Lozzilla.
Teemu Perttunen, Matti
Teerijoki ja Esko Viitala.

Tiernapoikia Oulussa
vuonna 1946.

Tiernapoijat Suomalaisessa
joulupostimerkissä.

- *Altti kiitos Jumalan* = 'ainainen, ikuinen kiitos Jumalan' (ruots. alltid) (Hjelt 2014)

Muun muassa nämä Tiernapoika-kirjat löytyvät kirjaston vapaakappalekokoelmasta:

...ei viekkauvella eikä vääryvellä...

- Tämänpäiväiset tiernapojat ovat tulleet paikalle linkillä, pyörällä, apostolinkyydillä – kuka milläkin...
- **Lantit** menevät kuorolaisten toimintaan.

Lähteet

- Historianet (2014). Mitä olivat husaarit? Haettu 29.11.2017 osoitteesta: historianet.fi/sota/mita-olivat-husaarit
- Hjelt, Y. (2014). Joulusuomi-sanakirja: miten vanhat ja kummalliset sanat kääntyvät nykykielelle? *Yle-uutiset*, Kotimaa 11.12.2014. Haettu 24.11.2017 osoitteesta yle.fi/uutiset/3-7681544
- Häkkinen, K. (2004). *Nyky-suomen etymologinen sanakirja*. Helsinki: WSOY.
- Häkkinen, K. (2013). Tiernapojat laulavat outoja. *Tiede*, 12/2012. Haettu 23.11.2017 osoitteesta www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/tiernapojat_laulavat_outoja
- Kielitoimiston sanakirja. Internet-versio MOT-palvelussa. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Kielikone Oy, 2017. Haettu 29.11.2017 osoitteesta mot.kielikone.fi/mot/jyu/netmot.exe?motportal=80 .
- Lempiäinen, P. (2000). *Pyhät ajat*. Helsinki: Kirjapaja.
- Nuutinen, L. (1999). Tähti se kulukeeپی itäiseltä maalta. *Kieli-ikkuna*, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Haettu 29.11.2017 osoitteesta [www.kotus.fi/nyt/kolumnit/kieli-ikkuna_\(1996_2010\)/tahti_se_kulukeeپی_itaiselta_maalta](http://www.kotus.fi/nyt/kolumnit/kieli-ikkuna_(1996_2010)/tahti_se_kulukeeپی_itaiselta_maalta)
- Oxford English Dictionary. Oxford University Press 2017. Haettu 29.11.2017 osoitteesta www.oed.com/view/Entry/400383?redirectedFrom=herod#eid
- Pilttipiiri. Piltti-tuotteen kotisivut. Haettu 30.11.2017 osoitteesta www.pilttipiiri.fi/tietoa-meista/tietoa-meista/
- Savolainen, E. (1998). Suomen murteet. Haettu 23.11.2017 osoitteesta sokl.uef.fi/aineistot/aidinkieli/murteet/
- Thomas, L. (2010). Mikä oli Betlehemin tähti? *Tieteen kuvalehti*, verkkoartikkeli. Haettu 27.11.2017. osoitteesta tiekku.fi/maailmankaikkeus/tahdet/mika-oli-betlehemin-tahti
- **Taustamusiikki:** Free Music Archive / Sanctuary by Podington bear.
- **Kuvalähteet** merkitty kuvien yhteyteen.

Avoimen tiedon keskus
toivottaa kaikille hyvää
joulua ja onnellista uutta vuotta!

Open Science Centre
Wishes Happy Holidays!